

In gesprek met Jelle Jolles

Interview: KPC Groep | Arie van Erp

Portretfoto: Merlijn Doomerni

“Veel kinderen hebben latente talenten die nog niet tot ontwikkeling zijn gekomen”

Het verschil in onderwijskansen en ontplooiingsmogelijkheden is groot en hardnekkig. Met als invalshoek de ontwikkelingsneuropsychologie deelt emeritus-hoogleraar Jelle Jolles in gesprek met KPC Groep zijn visie op dit thema. Als ‘grenswerker’ tussen wetenschap, het vak van de neuropsychologie en de onderwijspraktijk wil hij bijdragen aan betere en bredere ontplooiingsmogelijkheden van kinderen en jongeren.

Dat we met Jelle Jolles spreken is niet zonder reden. De eerste aanleiding is dat de ontplooiing van kinderen en jongeren in relatie tot leren, denken en het brein een kernthema is in zijn werk. In zijn laatste en succesvolle boek *Leer je kind kennen* besteedt Jelle Jolles een hoofdstuk aan het onderwerp: Kansrijk, kansarm. Er is nóg een aanleiding om met hem in gesprek te gaan over het thema kansengelijkheid. Complexe zaken weet Jelle Jolles toegankelijk uit te leggen voor leraren, ouders en opvoeders. En zijn geluid resoneert. Ook online. Via platforms als LinkedIn heeft hij met zijn frequente posts over de ontplooiing van kinderen en tieners een groot publiek van volgers en lezers opgebouwd.

Sinds kort is Jelle Jolles gastblogger voor de

Gelijke Kansen Alliantie (GKA). Onder de titel ‘**stoplichten van de ontwikkeling**’ belichtte hij recent in een blog de verschillen in kansen. De kansengelijkheid tussen kinderen met minder leer- en leefervaringen – ondanks goede erfelijk bepaalde talenten – en kinderen in een stimulerende omgeving met gerichte steun, sturing en inspiratie. Kenmerkend voor zijn communicatiestijl: het gebruik van pakkende metaforen. “Voor sommige leerlingen staan de stoplichten op groen; voor anderen op rood. Ook al beschikken deze jongeren over goede erfelijk bepaalde talenten, zij rijpen later uit. Hun leer- en leefomgeving is schraal in cognitieve, sociale en emotionele prikkels. Zo’n kind kan aan het eind van de basisschool een of twee jaar achterlopen in zijn ontwikkeling in vergelijking tot een kind

voor wie de stoplichten op groen hebben gestaan. In ons huidige onderwijsstelsel heeft hij minder mogelijkheden om op een later moment een sprintje te trekken en ‘op te stromen’.”

Videobellend spreken we Jelle Jolles. Rustig en tegelijkertijd gedecideerd zet hij zijn visie en stellingnames kracht bij.

Lege archiefkasten

Vanuit neuropsychologisch gezichtspunt kijkt Jelle Jolles naar het proces van hersenrijping en naar de verwerking van prikkels uit de omgeving. Met name de leer- en leefomgeving is doorslaggevend voor de ontplooiing van kinderen en jongeren. Deze bepaalt hoever een kind of tiener kan uitgroeien binnen de genetisch bepaalde mogelijkheden. Daarbij geldt: *‘context shapes the brain’*. De hersenen veranderen op grond van prikkels uit de omgeving. Jelle Jolles: “Bij de geboorte worden de hersenen kant-en-klaar afgeleverd maar ze zijn nog ‘leeg’. Alle hersenstructuren zijn aanwezig, maar ze hebben nog geen kennis en ervaringen kunnen opslaan. Het zijn als het ware lege archiefkasten die worden gevuld door de prikkels die je uit je omgeving krijgt.”

Talent en talentontwikkeling

Het thema kansenongelijkheid werd vanouds vooral vanuit een sociologisch perspectief benaderd. Jelle Jolles ziet met genoeg dat ‘zijn’

discipline, de neuropsychologie, in het onderwijs, en door organisaties als de GKA steeds meer als waardevol wordt gezien. “We praten in het algemeen met veel meer in onze mond over talent en talentontwikkeling. Er zijn mensen die denken dat talenten in de genen vast zitten. Maar dat is niet zo. De genen zorgen voor het bouwwerk, het brein. Maar de omgeving zorgt ervoor dat het brein gevuld wordt. Een kind dat in een kansarme buurt opgroeit, heeft een schrale omgeving met te weinig prikkels en stimulans.” De emeritus-hoogleraar stipt factoren aan die daar een rol in spelen. “Zo’n kind heeft meestal kinderen en gezinnen om zich heen die niet heel vloeiend de Nederlandse taal spreken. Zo’n kind wordt weinig voorgelezen en er is weinig speelgoed – te duur – en weinig boeken dus er wordt weinig gelezen. Het gaat vaak om kinderen met ouders die niet de financiële mogelijkheden hebben om hun kind naar een zomerkamp of ander kamp te sturen, of naar een sportvereniging of naar muzieklles; te duur. Ook al zouden die ouders dat wel willen. Deze kinderen moet je vanuit de school en de samenleving de mogelijkheid geven kennis, vaardigheden en belevingen bij te tanken.”

Wat Jelle Jolles in dit gesprek verder zal beklemtonen: kansenongelijkheid is niet alleen een kwestie van armoede en te verklaren vanuit sociaal-economische verschillen. Daarover later meer.

Het brein breed stimuleren

Er is steeds meer onderzoeksbewijs dat de rol van de leer- en leefomgeving belangrijker is voor de breinontwikkeling en voor de verwerving van kennis en vaardigheden dan gedacht, vertelt Jelle Jolles. “En bij die ontwikkeling voel ik me als een vis in het water, want dat is echt mijn vak.” Een rijke leeromgeving en inzetten op brede ontwikkeling. Jelle Jolles ziet dat meer en meer scholen hiervoor kiezen in hun onderwijs. “Rijke leeromgeving is een term die veel wordt gebruikt. Maar het is een buzz-woord en vaak beperkt het zich tot een rijke cognitieve leeromgeving. Mijn stelling is dat je het brein van kinderen en jongeren breder moet stimuleren: cognitief, sociaal, emotioneel én fysiek. School zou ook een sociale leeromgeving moeten

bieden, waardoor iedere leerling ook zijn/haar sociale brein kan ontwikkelen. Het sociale brein staat vooral open voor de leeftijdsgenoten, en sociaal en emotioneel leren is enorm belangrijk ook voor het cognitief leren. Ik waardeer erg dat in de afgelopen jaren veel scholen hebben herkend dat het in het onderwijs naast cognitief leren moet gaan om persoonlijke groei en identiteitsontwikkeling. Wat ik ook belangrijk vind is de grote rol van nieuwsgierigheid en verbeelding. Nieuwsgierigheid is een kernproces voor de hersenen. Dankzij nieuwsgierigheid kunnen wij nieuwe prikkels opdoen. Dat stelt ons in staat om ons aan te passen aan de steeds veranderende omgeving en samenleving. Stimuleer daarom nieuwsgierigheid op school; het is een belangrijke motivator voor het leren”.

“

Ik waardeer erg dat in de afgelopen jaren veel scholen hebben herkend dat het in het onderwijs naast cognitief leren moet gaan om persoonlijke groei en identiteitsontwikkeling.

”

Uw domein is de ontwikkelingsneuropsychologie. Zijn er specifieke neuropsychologische aspecten die verklaren waarom sommige leerlingen en studenten meer kansen hebben dan anderen?

“Ja zeker. Het gaat om de hoger-corticale functies. Een aantal daarvan worden ook wel beschreven in termen van ‘executieve functies’. Er is wat spraakverwarring over ‘wat zijn executieve functies en wat zijn ze niet?’ Ik vind het niet zo zinvol om in definitiekwesties terecht te komen. Vandaar dat ik tegenwoordig de term ‘hogere-corticale functies’ gebruik, die onder anderen afkomstig is van **A.R. Luria**, een belangrijke neuropsycholoog. Mijn punt is dat het niet alleen gaat om functies die veel te maken hebben met cognitie, zoals werkgeheugen, responsinhibitie en cognitieve flexibiliteit en metacognitie. Het gaat juist om de zogenaamde ‘warme’ executieve functies zoals zelfinzicht en zelfregulatie, inschatten van intenties en emoties van de ander, overzien van consequenties voor de korte, middellange en zeer lange termijn, verschillende aspecten van planning, waarin ook de intenties en bedoelingen van anderen en ‘de wereld’ worden meegenomen. Daarbij hoort ook het overzien van regels, normen, waarden. Deze hoger-corticale functies ontwikkelen zich tot ver na het 20^e jaar. Mede door de ervaringen, belevingen en kennis die de jongere opdoet.”

Dit zijn cruciale neuropsychologische factoren. Deze functies kunnen zich alleen ontwikkelen op grond van opgedane ervaringen en kennis. Daarbij is de omgeving verantwoordelijk voor aanbieden

van prikkels en voorwaarden waarbinnen die kunnen worden opgedaan. En verantwoordelijk voor feedback. Bij ‘omgeving’ moet je denken aan opvoeders, familie, burens en buurt, vriendjes en vriendinnetjes, schoolgenoten etc. Dan de vraag waarom sommige leerlingen en studenten meer kansen hebben dan anderen: simpel omdat ze in de periode van vroege kindertijd tot en met eind van de basisschool maar ook in de tienertijd meer mogelijkheden hebben gehad om de genoemde functies en vaardigheden te ontwikkelen. “

Zijn er omgevingsfactoren die de ontwikkeling van kinderen in positieve of negatieve zin beïnvloeden?

“Kansenongelijkheid is niet alleen een kwestie van armoede en van sociaal-economische verschillen. Neuropsychologische functies en vaardigheden ontwikkelen zich alleen in een omgeving die voldoende ‘rijk’ is. Rijk aan cognitieve, sociale en emotionele prikkels en fysieke prikkels; niet noodzakelijkerwijs aan geld. Denk aan voorlezen, kietelen, spelen, constructiespel, bijvoorbeeld met lego, taal- en denkspelletjes, boeken met weetjes en kennis, spreken met je kind, voorlezen, stimuleren om te lezen, stimuleren om oma een briefkaart te sturen of een e-mail. Vooral taal – de mondelinge taalvaardigheid – is belangrijk.”

“De sociaal-economische achtergrond is **niet** de causale factor. Er zijn gezinnen die financieel arm zijn maar waarin veel aandacht is voor de kinderen, waar speelgoed wordt gehaald bij de Kringloop, en waarin de ouders – vaak de moeder – inspirerend en stimulerend is; vragen stelt, voorbeelden aanreikt en inspireert. Beïnvloeding in negatieve zin komt ook voor. Denk bijvoorbeeld aan een gezin en een leer- en leefomgeving waarin er weinig emotionele hechting is, waarin de sfeer niet goed is tussen de beide ouders, aan eenoudergezinnen waar de moeder ook moet werken, gezinnen vol stress ook al zijn er spelletjes en voorlezen.”

Kansenongelijkheid is niet alleen een kwestie van armoede en van sociaal-economische verschillen.

Juist ten aanzien van veel vaardigheden die op school gevraagd worden, rijpen jongens trager dan meisjes, legt Jelle Jolles uit. Taalvaardigheid, zelfinzicht en zelfregulatie zijn gebieden waar wel 80% van de meisjes in de jonge en midden-adolescentie in voorop lopen in vergelijking met 80% van de jongens. Het huidige schoolsysteem is in de ogen van de neuropsycholoog in het voordeel van meisjes. Het is veel taliger geworden in de afgelopen decennia (“kijk maar eens naar wiskunde”). Wat Jelle Jolles verder sterk in het oog springt in het huidige systeem is de nadruk op zelfstandig werken en samenwerken. “Meisjes zijn daar beter in over de vele jaren van de adolescentie.”

De onderwijsprestaties van jongens zijn de afgelopen twintig jaar afgenomen in vergelijking met meisjes. Ook hebben jongens een grotere kans om af te stromen naar een lager schoolniveau. Hoe kijkt u daarnaar?

“Principieel zijn er geen intellectuele verschillen tussen jongens en meisjes. Wel rijpen de hersenen van jongens over het algemeen in een ander tempo en in een andere volgorde dan die van meisjes. Een voorbeeld? Jongens hebben in hun brein een stuurprogramma dat zegt ‘bewegen’: dat zorgt dat spieren worden gebruikt waardoor zowel de spieren als pezen en de botten en skelet zich ontwikkelen. Hier is het de motoriek, het bewegen, die zich ontwikkelt op grond van prikkels van buiten. Ook het ruimtelijk inzicht is bij een behoorlijke meerderheid van de jongens beter dan bij de meiden. Ook dat ontwikkelt zich wat sterker bij jongens door het stuurprogramma dat zegt ‘bewegen, zoek de route door de buurt, onderneem actie’. Vandaar dat jongens ruw spelen, hard rennen, in bomen klimmen en vanaf hun 4^e en 5^e voorlopen in de motorische ontwikkeling en in ruimtelijke informatieverwerking.”

Wat betekent dat voor het onderwijs?

“Jongens zou je meer moeten trainen in de functies waarin meiden wat voorlopen: empathie, taalvaardigheid, zelfinzicht en communicatie. Meisjes zouden gestimuleerd moeten worden om nieuwsgieriger en ondernemender te worden: datgene waarin de meeste jongens wat beter zijn. Het probleem in het onderwijs is dat jongens die wat achterlopen in enkele voor het onderwijs erg belangrijke vaardigheden nu vaak afgerekend worden op vaardigheden die de meesten qua hersenontwikkeling nog niet bezitten. En als ze afstromen naar een lager schoolniveau dan wordt het voor hen behoorlijk lastig om die vaardigheden later op te halen.”

Het probleem in het onderwijs is dat jongens die wat achterlopen in enkele voor het onderwijs erg belangrijke vaardigheden nu vaak afgerekend worden op vaardigheden die de meesten qua hersenontwikkeling nog niet bezitten.

Hebben culturele factoren een invloed op de neuropsychologische ontwikkeling van individuen?

“Jazeker, maar culturele diversiteit is geen risicofactor op zich. Het kan juist een pré zijn als je een andere culturele achtergrond hebt en ook westers opgroeit. Kijk voorbeeld eens naar de vele Nederlandse jonge mannen en vrouwen waarvan de wortels elders liggen en die zijn doorgebroken in bijvoorbeeld de kunsten, de politiek, in het onderwijs of in de lokale overheid een rol zijn gaan spelen. Belangrijk om ons te realiseren is dat personen voor wie Nederlands niet de moedertaal is daardoor de Nederlandse taal als cultuurdrager niet goed kunnen overbrengen en niet als stimulans kunnen gebruiken naar hun kinderen. Minder taal betekent ook minder vocabulaire, minder goed in het verwoorden en minder sleutels om schoolse kennis te verwerven die gekoppeld is aan woorden en taal. En dat kan leiden tot matige schoolcijfers terwijl zo'n kind evenveel talent kan hebben dan een kind dat afkomstig is uit een Nederlandstalig gezin. We hebben nog een grote middenmoot leerlingen die een extra steuntje moeten hebben om hun latente talent te ontwikkelen.”

Het glas is halfvol?

“Over de grote lijn ben ik inderdaad positief. Er gebeurt veel op scholen dat me optimistisch maakt. Er is bijvoorbeeld veel meer aandacht dan 15 jaar geleden voor sociaal en emotioneel leren en voor identiteitsontwikkeling en persoonlijke groei. Maar er moeten wat tandjes bij vooral voor kinderen

en jongeren die aan de onderkant van de samenleving opgroeien met een schrale leer- en leefomgeving. Dat moet je doorbreken. De beste kans daartoe is onderwijs.”

Een van de stellingen van Jelle Jolles: taal is het voertuig van het denken. Dat is voor hem een uitgemaakte zaak. “Ik richt me al sinds de jaren ’80 op datgene wat nu beschreven wordt als de executieve functies. Zelfinzicht, empathie en het leren overzien van consequenties ‘waar ben ik goed in? Wat kan ik verbeteren en hoe zal ik dat aanpakken? Wat bedoelt de leraar? Waarom doet mijn moeder weer zo moeilijk?’ Taal helpt je het te verwoorden en dat geeft controle. De dingen die je zelf kunt, en de dingen die er om je heen gebeuren. Taal helpt je te redeneren, te argumenteren en debatteren en opinies te vormen en ook herinneringen en verhalen op te roepen. Door de personages en door wat er gebeurt in verhalen worden beelden in je brein geïmplant. Die beelden worden gekoppeld aan taal: ze zijn nodig om relaties te kunnen leggen in je denkprocessen.”

***Hoe kijkt u in dat verband naar taal- en leesontwikkeling?
Uit allerlei onderzoeken komt naar voren dat leerlingen steeds
meer moeite hebben met begrijpend lezen.***

“Ja, dat is een belangrijk punt. We weten dat de taalontwikkeling niet start met het lezen maar met mondelinge taal; met spreken. Vanaf de babytijd. Naar mijn mening wordt er in veel gezinnen maar ook op de basisschool te weinig gericht met kinderen gesproken. De mondelinge taal blijft achter bij wat die moet zijn en hoe dat in het verleden is geweest. Op het moment in de basisschool dat wordt begonnen met lezen, kent het kind nog niet voldoende woorden. Al in de eerste jaren van het leven wordt kennis verworven en beschreven met woorden, met taal. Door benoemen ontwikkelt zich kennis en worden concrete objecten en ook gebeurtenissen met taal beschreven. Daardoor ontwikkelen zich als het ware ‘de kapstokjes in het brein’. En als die kapstokjes er zijn dan kan er op een

later moment in de tijd schriftelijk-verbale taal aan worden opgehangen. Net zoals jasjes aan een kapstok. Maar momenteel zijn die kapstokjes nog niet erg functioneel op het 7^e/8^e jaar: ze functioneren niet voldoende. En dat is volgens mij waarom er problemen zijn in het leesonderwijs. Daar kunnen we wat aan doen. Veel en veel meer praten, zorgen dat het vocabulaire zich eerder en breder ontwikkelt, en niet alleen voor concrete woorden zoals tafel en stoel en oma. Maar ook voor emotiewoorden en proceswoorden en abstractere woorden en kwalificaties zoals 'leuk'. Irritant', 'waardevol'. En belangrijk is dat de school zichzelf als taak stelt om ouders te empoweren; helpen om dit soort inzichten te krijgen 'oh, zit dat zo!' Zodat ouders dit ook thuis kunnen oppakken en de mondelinge taalvaardigheden gaan stimuleren."

Wat adviseert u leraren en andere onderwijsprofessionals die neuropsychologische inzichten beter willen benutten in hun benadering van leerlingen?

"Essentieel voor leren en ontwikkelen is steun én sturing. Natuurlijk moeten kinderen autonomie en vrijheid hebben, maar geef ze dan wel vrijheid in geborgenheid. Ik ben er zelf geen voorstander van een leerling een te grote rol in zijn leerproces te geven. Hij moet er wel de vaardigheden voor hebben, en het geeft te denken dat ook 18-plussers in het hoger onderwijs vaak nog geheel vastlopen door gebrekkige planning en een onvermogen om hun studie en ook hun leven te organiseren. Ik denk dat de leraar ook voor de middelbare scholier de regie moet houden. Beschouw de leerling als een regieassistent die nog in opleiding is. Dus geef de leerling de kans om de regie te ontwikkelen maar sta dichtbij, geef feedback en wijs de routes. Als je rekening houdt met de kennis en ervaringen die de jongere opdoet, en wat we weten over de hersenontwikkeling – rijping pas tegen het 23^e/25^e jaar – dan zijn we te optimistisch met onze verwachtingen over wanneer de adolescent autonoom kan zijn. Daarom geloof ik niet in 'doe het zelf maar'. Ook voor het 'zelfregulerend leren' is een forse rol weggelegd voor de leraar. Daarbij doet de onderwijsgevende er goed aan om een respectvolle relatie te onderhouden met de leerling. Dat vergroot de motivatie van de leerling om tot leren te komen en om ervaring op te doen in het oefenen van meerdere leerstrategieën. Leraren kunnen een grote rol spelen in het inspireren, feedback geven en routes wijzen."

"Een andere advies is een veel grotere nadruk op taal en spreken te leggen. Spreek niet alleen over schoolse, cognitieve kennis, inzichten en vaardigheden maar juist ook over onderwerpen die niet direct met cognitieve en schoolse kennis te maken hebben. Al 20 jaar werk ik voor en met scholen en leraren. Ik hoor vaak: 'de Inspectie is helemaal niet met sociaal gedrag bezig. Die is alleen bezig met taal, schrijven en lezen'. Dat klopt in mijn ogen niet, maar is wel de perceptie van scholen. Daarom blijven scholen de nadruk leggen op die rijke cognitieve leeromgeving. Terwijl het vanuit neuropsychologische invalshoek helder is dat de cognitieve ontwikkeling meelift met de sociale en emotionele ontwikkeling. De neuropsychologische vaardigheden die nodig zijn voor succesvol cognitief leren op school zijn dezelfde als degene die nodig zijn voor sociaal leren, emotioneel leren en fysiek leren."

Ik hoor vaak: 'de Inspectie is helemaal niet met sociaal gedrag bezig. Die is alleen bezig met taal, schrijven en lezen'. Dat klopt in mijn ogen niet, maar is wel de perceptie van scholen.

Uit uw betrokkenheid bij onder meer de GKA spreekt een grote interesse voor het thema kansen(on)gelijkheid. Wat is de achtergrond daarvan en wat drijft u?

“Ik heb in mijn klinisch neuropsychologische werk veel te maken gehad met individuele verschillen tussen personen; en in de neuropsychologie wordt daaraan groot belang gehecht. Neem honderd 10-jarigen. Ze zijn bijna allemaal anders doordat ze andere leerervaringen hebben en een andere leefomgeving. Toch zijn er grote overeenkomsten omdat alle kinderen een hersenontwikkeling doormaken via dezelfde stadia. Die stadia worden bij de meeste kinderen en jongeren in dezelfde volgorde afgelegd, al kan de duur van zo'n stadium verschillen en korter of langer zijn. In mijn werk in de klinische neuropsychologie ben ik dit veel tegengekomen. Het heeft te maken met de samenhang van biologie, psychologie en sociale factoren. Ik gebruik een 'biopsychosociaal model' dat vrij goed kan beschrijven 'wat is er aan de hand?'. De kern is dat biologische, psychologische en sociale factoren – de leef- en leeromgeving – op elkaar inwerken en dat die interactie in de loop van de ontwikkeling verandert. Zo verloopt de rijping van het brein en van de hoger-corticale functies voorspoediger in een optimaal stimulerende leer- en leefomgeving. Er werken niet veel wetenschappers of klinici op dit complexe domein en ik vind het waardevol om daaraan een bijdrage te leveren omdat het mogelijke voordelen kan hebben voor de praktijk van onderwijs en opvoeding. Daarbij heb ik de overtuiging dat het echt verschil kan maken als je niet alleen naar schools leren en cognitief presteren kijkt, maar ook kijkt naar zelfinzicht en zelfregulatie – het psychologische domein – en naar omgeving – het sociale domein. Wat mij betreft zouden we meer multidimensionaal en multidisciplinair moeten werken.”

“Terug naar de vraag: wat ik wil bijdragen? Ik zou eraan willen bijdragen dat aan onze jongeren betere en bredere ontplooiingsmogelijkheden worden geboden! Dat we herkennen dat veel kinderen beschikken over wat ik zou willen omschrijven als 'latent talent'; potenties die nog niet tot ontwikkeling zijn gekomen. Ons schoolsysteem zou erop gericht moeten zijn om een context te bieden waarin meisjes én jongens optimaal tot bloei kunnen komen. Daarom geef ik ook veel inspiratielezingen en masterclasses en schrijf ik artikelen. Ik zou de leraren en docenten – maar ook ouders – in Nederland willen bereiken om de kennis en inzichten uit wetenschap en neuropsychologische praktijk naar het onderwijs te brengen. De neuropsychologie, de gedragswetenschap, de psychologie, en de pedagogische kant van het onderwijs moet veel meer aandacht krijgen. Zeker in deze tijd. Veel van onze middelbare scholieren hebben stress. Ik wil dus kennis naar het veld brengen. Op mijn beurt leer ik veel van de interactie met het onderwijs, met leraren en schoolleiders. Ik heb hun feedback nodig omdat ik niet weet wat er allemaal op scholen gebeurt. Daarom vind ik het belangrijk om in dialoog te zijn. Met het onderwijs én zeker ook met ouders. Ik beschouw de leraar als de motor van de talentontwikkeling en ouders en opvoeders als de versnellingsbak.”

De onvermijdelijke slotvraag: wat zou uw advies zijn aan de nieuwe minister van onderwijs?

“Als een van de weinige landen in Europa heeft Nederland een harde knip bij de leeftijd van 12 jaar. En dat is een kansenverkleiner. We kennen hier het systeem van vroegselectie. In andere landen is dat veel later. Ook bij ons zou de overgang van primair naar voortgezet onderwijs veel geleidelijker

Mijn voorstel aan de toekomstig minister zou zijn dat er een flexibel systeem moet komen waarin je meerdere trajecten of routes kunt lopen.

moeten verlopen. Sommige leerlingen hebben een schrale leer- en leefomgeving en zijn op hun 12^e jaar nog niet geheel rijp voor de middelbare school in vergelijking tot leeftijdsgenoten ‘voor wie de stoplichten van de ontplooiing op groen hebben gestaan’. Die 12-jarigen zou je nog twee jaar de gelegenheid moeten geven om bij te tanken zodat ze gericht de stap kunnen zetten richting MBO, HAVO of VWO. Natuurlijk moeten we wel rekening houden met het probleem dat er óók kinderen zijn die met twee vingers in hun neus hun basisvorming afgesloten hebben. We kunnen hen niet nog twee jaar laten sudderen. Mijn voorstel aan de toekomstig minister zou zijn dat er een flexibel systeem moet komen waarin je meerdere trajecten of routes kunt lopen en waarbij de leerling op een later moment kan aanhaken of juist een snellere route kan nemen bij bepaalde vakken of onderwerpen. Dit alles is niet écht makkelijk te organiseren want het vergt een stelselwijziging: de reden waarom we het al jaren voor ons uitschuiven. Maar er zijn veel aanwijzingen dat een structurele aanpassing van ons onderwijsgebouw nodig is want op het gebied van kansen creëren en ontplooiing zijn er grote voordelen voor onze kinderen en jongeren: voor ALLE kinderen en jongeren. Door kansarme kinderen te faciliteren kunnen ook zij hun latente talenten ontwikkelen. Dan wordt het ook voor hen mogelijk om als traag groeiende boom uiteindelijk de hoogste te worden.”

KPC Groep

Verstand van leren
Gevoel voor mensen

www.kpcgroep.nl